

SUSRETI PEDAGOGA NACIONALNI NAUČNI SKUP

24. i 25. januar 2020.

PARTICIPACIJA U OBRAZOVANJU

PEDAGOŠKI (P)OGLEDI

ZBORNİK RADOVA

1838

1949

Izdavači

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18–20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Za izdavača

Prof. dr Živka Krnjaja
Nataša Stojanović

Urednici

dr Lidija Radulović
dr Vladeta Milin
dr Bojan Ljujić

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Radovan Antonijević
Prof. dr Biljana Bodroški Spariosu
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Emina Hebib
Prof. dr Živka Krnjaja
Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Bojan Ljujić
Doc. dr Maja Maksimović
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Vladeta Milin
Doc. dr Zorica Milošević
Doc. dr Jovan Miljković
Doc. dr Lidija Miškeljin

Nevena Mitranić
Doc. dr Nataša Nikolić
Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Prof. dr Dragana Pavlović Breneselović
Prof. dr Katarina Popović
Prof. dr Lidija Radulović
dr Mirjana Senić Ružić
Prof. dr Vera Spasenović
Doc. dr Milan Stančić
Doc. dr Zorica Šaljić
Prof. dr Aleksandar Tadić
Prof. dr Jelena Vranješević

Prelom

Aleksa Eremija
dr Milan Stančić

Dizajn korica

dr Mirjana Senić Ružić

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „Participacija u obrazovanju – pedagoški (p)ogledi”. Cilj naučnog skupa bio je da se razmotre najnovija naučna saznanja relevantna za participaciju različitih aktera vaspitnoobrazovnog sistema (dece, roditelja, vaspitača, nastavnika, stručnih saradnika, istraživača u oblasti obrazovanja) u odlučivanju o pitanjima u vezi sa nastavom, aktivnostima u vaspitnoobrazovnim institucijama i vaspitnoobrazovnom sistemu, da se razmene i sagledaju iskustva participacije u vaspitnoobrazovnoj praksi, kao i da se prepoznaju uloge i odgovornosti pedagoga u podsticanju participacije.

Programski odbor skupa

dr Šefika Alibabić, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Radovan Antonijević, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Nataša Vujisić Živković, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Miomir Despotović, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Živka Krnjaja, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Snežana Medić, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Dragana Pavlović Breneselović, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Aleksandra Pejatović, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Biljana Bodroški Spariosu, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Jelena Vranješević, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Nataša Matović, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Kristinka Ovesni, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Violeta Orlović Lovren, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Lidija Radulović, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Vera Spasenović, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Aleksandar Tadić, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Emina Hebib, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Saša Dubljanin, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Aleksandra Ilić Rajković, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Ivana Jeremić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Bojan Ljujić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Vladeta Milin, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Lidija Miškeljin, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Nataša Nikolić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Milan Stančić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Zorica Šaljić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Nataša Stojanović, predsednica Pedagoškog društva Srbije

Biljana Radosavljević, potpredsednica Pedagoškog društva Srbije

dr Miroslav Pavlović, Pedagoško društvo Srbije

Maja Vračar, Pedagoško društvo Srbije

Organizacioni odbor skupa

dr Nataša Nikolić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Nevena Mitranić, asistent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Dragana Purešević, asistent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Mirjana Senić Ružić, asistent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Luka Nikolić, istraživač–pripravnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Ivana Patnić, istraživač–pripravnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Milica Sekulović, istraživač–pripravnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Jelena Stojković, istraživač–pripravnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Jelena Janjić, student doktorskih studija pedagogije na Filozofskom fakultetu u Beogradu

Jelena Medar, student doktorskih studija pedagogije na Filozofskom fakultetu u Beogradu

Jelena Sekulić, student doktorskih studija pedagogije na Filozofskom fakultetu u Beogradu

Katarina Bošković, sekretar Pedagoškog društva Srbije

Aleksa Eremija, tehnički urednik, urednik sajta Pedagoškog društva Srbije

Slovenka Simić, Pedagoško društvo Srbije

Irena Mučibabić, Pedagoško društvo Srbije

Slavica Ilić, Pedagoško društvo Srbije

Klub studenata pedagogije, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Napomena. Naučni skup je realizovan u okviru projekta Instituta za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu „Modeli procenjivanja i strategije unapređivanja kvaliteta obrazovanja u Srbiji” (br. 179060) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije i Razvojnog plana Pedagoškog društva Srbije.

Sadržaj

Uvodna saopštenja	7
David Frost – Enhancing teacher professionalism: The power of non-positional teacher leadership	8
Vladeta Milin – Dijalog kao pokazatelj participacije učenika u nastavi	26
Jelena Vranješević – Deca u participativnim istraživanjima: zona narednog ili budućeg razvoja odraslih?	34
Teorijsko-metodološki pogledi na participaciju u obrazovanju: od značenja pojma do participativne kulture vaspitnoobrazovnog sistema	39
Aleksandar Tadić i Luka Nikolić – Emancipatorska pedagogija i participativne obrazovne prakse	41
Dragana Pavlović Breneselović – Godine uzleta: participativni model uvođenja novih osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja	47
Milan Stančić – Participacija učenika u odlučivanju o ocenjivanju: zašto i kako?	55
Nataša Nikolić i Radovan Antonijević – Moralna autonomija kao cilj moralnog vaspitanja	64
Nikola Koruga – Utopijske zajednice kao podsticaj za promišljanje participacije u obrazovanju	70
Nataša Matović – Participacija nastavnika razredne i predmetne nastave u naučnim istraživanjima	76
Ljiljana Vdović, Biljana Mihailović i Biljana Radosavljević – Istraživanja vaspitno-obrazovne prakse – akciona istraživanja	84
Violeta Orlović Lovren i Maja Maksimović – Podučavanjem ka aktivnom građanstvu – izazovi za univerzitetske nastavnike	93
Maja Bosanac i Jovana Milutinović – Uključenost univerziteta u život zajednice	101
Katarina Jorović – Participacija kao neizostavni element ekološkog vaspitanja i obrazovanja	108
Participacija u vaspitnoobrazovnom kontekstu: istraživački uvidi i ogledi iz prakse	114
Vera Spasenović, Emina Hebib i Zorica Šaljić – Odlučivanje o obrazovnoj politici: ko se sve pita	115
Vera Radović, Emina Hebib i Kristinka Ovesni – Podsticanje participativnosti u programima za profesionalno usavršavanje pomoću informaciono komunikacionih tehnologija	123
Ana Miljković-Pavlović – O čemu zaista vaspitači odlučuju – participacija vaspitača u odlučivanju o važnim pitanjima svoje profesije	130
Milica Vasiljević Blagojević i Nataša Duhanaj – Mišljenja učenika i nastavnika o odabranim aspektima kvaliteta nastave	139

Biljana Bodroški Spariosu i Mirjana Senić Ružić – Participacija roditelja u podsticanju ranog razvoja deteta: primer vodiča za zdravstvene radnike	147
Aleksandra Jovanović – Participacija roditelja u školovanju dece: aktivnosti roditelja i škole	154
Dragana Radenović – Participacija roditelja u osnovnom obrazovanju i vaspitanju učenika iz ugla školske prakse	162
Daliborka Popović – Odlike porodičnog vaspitanja kao važna pretpostavka u prevenciji vršnjačkog nasilja	170
Maja Vračar i Saška S. Milovanović – Participacija učenika u prevenciji nasilja – primer delovanja medijatorske sekcije	177
Saša Dubljanin – Participacija učenika u procesu organizacije i realizacije nastavnog časa.....	185
Dejana Mutavdžin i Blanka Bogunović – Preferencije prema učestvovanju u donošenju odluka i u aktivnostima školskog učenja kod muzički darovitih učenika i studenata.....	192
Danijela Mešanović – Kako učenici vide povratne informacije	200
Nataša Duhanaj i Milica Vasiljević Blagojević – Stav prema saradnji porodice i škole – perspektiva učesnika procesa.....	207
Marina Antonijević – Stavovi roditelja o prvom razredu	216
Mesto i uloga pedagoga u građenju participativne kulture u obrazovanju	225
Živka Krnjaja i Dragana Purešević – Participacija pedagoga u promeni kulture dečjeg vrtića	226
Nevena Mitranić – Pobeći sa Petrom: konture participacije na mapi jednog događaja ...	234
Jelena Paić, Zorica Pantović i Marija Belenzada – Participacija dece i odraslih u menjanju zajedničkih prostora vrtića.....	244
Jasmina Vuletić, Marina Aleksić i Nađa Radučić – Horizontalno učenje u ustanovi kao pokretač u implementaciji novih osnova predškolskog vaspitanja i obrazovanja ..	252
Siniša Milak – Učešće roditelja i pedagoga u sprečavanju ranog napuštanja školovanja učenika: dometi i ograničenja.....	258
Participacija u zoni narednog razvoja: od postojeće ka budućim praksama	265
Jelena Stojković – Participacija dece predškolskog uzrasta u prostoru digitalnih tehnologija kroz četiri diskursa.....	266
Bojan Ljujić – Participacija odraslih u dokoličarskom obrazovanju putem Interneta	276
Jelena Sekulić – Participacija nastavnika u procesu koncipiranja stručnog usavršavanja: mogućnosti i dometi.....	285
Jelena Medar i Jelena Janjić – Kooperativna nastava kao kontekst za ostvarivanje participacije učenika.....	293
Milica Petrović, Nikola Macut i Marija Bulatović – Studentski procesfolio u visokoškolskoj nastavi stručno-aplikativnih predmeta tehničko-tehnološke oblasti.....	300

PARTICIPACIJA PEDAGOGA U PROMENI KULTURE DEČJEG VRTIĆA⁵²

Živka T. Krnjaja⁵³

Dragana L. Purešević⁵⁴

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Apstrakt

Rad se bavi pitanjem učešća pedagoga u promeni kulture dečjeg vrtića, polazeći od razumevanja promene kulture vrtića kao uzajamno povezane sa promenom prakse vrtića. Učešću pedagoga u promeni pristupili smo na osnovu shvatanja pedagoškog vođenja kao socijalnog procesa i razumevanja promene kao kompleksnog i kontekstno određenog procesa. Učešće pedagoga sagledali smo kroz tri aspekta: usmerenost pedagoškog vođenja na ključne tačke promene u kulturi vrtića; načine učešća pedagoga kao poluge u pokretanju promene; oslonce koji su pedagogu potrebni za delotvorno učešće u promeni. Razmatranje učešća pedagoga u promeni kulture vrtića je rezultat ne samo teorijskih razmatranja, nego i našeg zajedničkog učešća sa praktičarima i promišljanja tog učešća u projektu „Pilotiranje Nacrta Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Godine uzleta”.

Ključne reči: kultura dečjeg vrtića, participacija pedagoga, tačke promene, oslonci promene.

Promena kulture i promena prakse dečjeg vrtića

Kulturu ustanove, prema različitim autorima (Peterson & Deal, 2009; Stoll, Fink, 2000; Vujičić, 2011) možemo najšire odrediti kao relativno ustaljeni obrazac izražen kroz sistem uverenja, vrednosti i ponašanja koji dele članovi jedne ustanove. Kultura ustanove kao obrazac po kojem funkcioniše jedna zajednica obuhvata pisana i nepisana pravila, tradiciju, rituale, rutine, norme i očekivanja, koji određuju ne samo učešće

---

⁵² *Napomena.* Tekst predstavlja rezultat rada na projektu „Modeli procenjivanja i strategije unapređivanja kvaliteta obrazovanja u Srbiji” Instituta za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu (broj 179060), čiju realizaciju finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

⁵³ E-mail: zivka.krnjaja@f.bg.ac.rs

⁵⁴ E-mail: dragana.puresevic@f.bg.ac.rs

njenih članova nego i način i kvalitet življenja unutar ustanove (Vujičić, 2011). Polazeći od datog određenja kulture ustanove i onog što ona obuhvata, možemo uočiti da kultura dečjeg vrtića oblikuje praksu dečjeg vrtića, kao i da se kroz praksu dečjeg vrtića kultura kao obrazac održava ili menja, tako da promenu prakse dečjeg vrtića uvek vezujemo za promenu kulture (Krnjaja, 2016). Prema teoretičarima promene (Elmore, 2004; Fullan, 2007) promena prakse zahteva promenu kulture – da bismo menjali praksu moramo kreirati okruženje u kojem će učesnici moći da izražavaju, preispituju i praktikuju svoja uverenja i znanja i da grade međusobne odnose na drugačiji način. Istovremeno, promena kulture kao proces razvoja novih vrednosti, uverenja i normi, zahteva razvijanje novih uloga, struktura i mehanizama kojima se podupire nova kultura (Pavlović Breneselović, 2015).

Različiti tipovi kulture ustanove se prepoznaju po strukturalno organizacionim dimenzijama (kadrovima, organizaciji prostora, vremena,...), kvalitetu uzajamnih odnosa njenih učesnika, odnosu prema kontinuiranom učenju, kao što su na primer kontrasti – neparticipativna naspram participativne kulture ili autoritarna kultura naspram kulture kao zajednice koja uči (Peterson & Deal, 2009). Kulturu zajednice koja uči karakteriše saradnja, deljenje liderstva, zajedničko učešće, uzajamno poverenje, refleksija kroz kontinuirano preispitivanje i istraživanje sopstvene prakse.

Participacija pedagoga u građenju kulture dečjeg vrtića kao zajednice koja uči ne određuje se iz individualističke perspektive pedagoga prema autoritetu, hijerarhiji moći koja proističe iz položaja pedagoga, nego iz perspektive pedagoškog vođenja kao socijalnog procesa proisteklog iz uzajamnih odnosa učesnika koji imaju različite pozicije moći unutar ustanove (Krnjaja 2016; Slunjski, 2018).

Participaciju pedagoga u građenju kulture vrtića kao zajednice koja uči pratili smo u tri vrtića u projektu „Pilotiranje Nacrta Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Godine uzleta”, od 2017–2018. godine. Nezanemarujući specifičnosti pedagoškog vođenja u skladu sa specifičnostima kulture svakog vrtića, naši uvidi upućuju na tri aspekta kroz koja možemo sagledati participaciju pedagoga u promeni kulture ka zajednici koja uči:

- Usmerenost pedagoškog vođenja na ključne tačke promene u kulturi vrtića
- Načini učešća pedagoga koji imaju funkciju „poluge” promene
- Oslonci koji ojačavaju delotvorno učešće pedagoga u promeni.

Usmerenost učešća na tačke promene

Pedagog doprinosi promeni kulture vrtića pružanjem ciljane podrške promeni određenih područja prakse koja postaju atraktori promene. To su: 1) struktura i opremljenost prostora u dečjem vrtiću; 2) razvijanje integrisanog pristupa učenju.

Prostor u vrtiću se u Osnovama programa shvata „ne kao nešto dato po sebi, nezavisno od programa, već obrnuto, on na najdirektniji i najkonkretniji način odražava koncepciju programa i mora biti u skladu sa koncepcijom Osnova” (Osnove programa predškolskog vaspitanja..., 2018: 32). Usmerenost na promenu u zajedničkim prostorima u dečjem vrtiću (holovi, terase, dvorište,...) i prostoru u radnoj sobi ka građenju kvalitetne fizičke sredine u vrtiću, ključna je tačka promene iz nekoliko razloga. Ona omogućava vidljivost promene prakse i time predstavlja pruženu mogućnost učesnicima u kulturi vrtića da se osećaju delotvorno i uspešno, čime se pojačava njihova motivacija za promenu, posebno na početku promene kada preovlađuju zbunjenost, nesigurnost i osećaj nedelotvornosti. Promenom u prostoru vizija promene se deli na vidljiv način između različitih učesnika, čime se podržava njihovo uzajamno razumevanje promene. Kroz promene u prostoru stvaraju se prilike za drugačije interakcije među različitim učesnicima u vrtiću, čime se menjaju njihovi uzajamni odnosi, jača osećaj pripadanja i povezanosti sa drugima i ističe ono što se smatra vrednim u kulturi vrtića. Iz ostvarene promene, posebno u zajedničkim prostorima u vrtiću, jača osećaj kolektivnog vlasništva nad promenom koji je posebno važan izvor motivacije bez kog promena nije moguća.

Razvijanje integrisanog pristupa učenju se zasniva na shvatanju učenja kao socijalnog procesa, što znači da se učenje shvata kao proces koji se razvija u interakciji, kroz odnose koje dete gradi sa vršnjacima i odraslima učešćem u zajedničkim aktivnostima sa njima (Pavlović Breneselović, 2010; Pavlović Breneselović, Krnjaja,

2017). Deca uče davanjem smisla svom iskustvu i gradeći razumevanje doživljenog kroz interakcije sa roditeljima, vaspitačima, vršnjacima, članovima lokalne zajednice (Rogoff, 2002). Deca uče kroz odnose sa drugima i okruženjem kojem pripadaju, kroz jedinstvo svojih doživljaja, misli i akcije koje povezuje smisao. Integrisano učenje je transformativno jer se njime menja način učenja, odnosi između različitih učesnika u procesu učenja, a time i zajednica dece i odraslih u vrtiću (Pavlović Breneselović, Krnjaja, 2017).

Ciljanom podrškom razvijanju integrisanog pristupa učenju kroz pedagoško vođenje se podržavaju osnovne vrednosti zajednice učenja kao što su zajedništvo, saradnja, angažovanost, istraživanje, detetu smisljeno učenje. „Kultura dečjeg vrtića treba da odražava osnovne vrednosti na kojima se gradi praksa vrtića kao zajedničko učešće dece i odraslih u permanentnom procesu transformativnog učenja” (Pavlović Breneselović, 2015: 272).

Načini učešća kao „poluge” promene

Određeni načini učešća pedagoga u promeni kulture vrtića su posebno značajni, jer postaju „poluge” smislenog usmeravanja zajedničkih aktivnosti kojima se promeni daje smisao i svrha. To su: 1) građenje zajedništva kroz svrsishodnu i smislenu saradnju; 2) učenje u praksi kroz učešće u konkretnim situacijama i refleksiju; 3) stvaranje velikog broja prilika za deljeno liderstvo.

U podsticanju svrsishodne i smislene saradnje pedagog se oslanja na spremnost praktičara i drugih učesnika u dečjem vrtiću da čine ono što smatraju smislenim, kao i na saznanja da svakog učesnika u promeni pokreće doživljaj sopstvenog učešća kao vrednog doprinosa promeni (Fulan, 2007). Podsticanjem svrsishodne i smislene saradnje gradi se zajedništvo, tako što se razvija poverenje i prihvatanje među učesnicima i produbljuje razumevanje šta i zašto se nešto radi u vrtiću. Negovanje neformalnih načina građenja odnosa (spontanih razgovora tokom pauza, „čavrljanja” pre sastanaka, odlazak na kafu,...) i formalnih načina građenja odnosa (sastanaka, planiranih poseta, planiranih zajedničkih događaja,...) između različitih učesnika u kulturi vrtića

omogućavaju da pedagog podstiče zajedništvo kao „kolektivni kapacitet koji je ključan za postizanje promene” (Fullan, 2006).

Učenje u praksi kroz učešće u konkretnim situacijama i refleksiju menja ulogu pedagoga od savetnika i posmatrača, ka istraživaču i učesniku promene. Učešće u konkretnim situacijama omogućava da pedagog, vaspitači i drugi učesnici u kulturi vrtića uče zajedno u kontekstu svoje prakse, suočeni sa istim problemima. Pedagog u konkretnoj situaciji učestvuje deljenjem svojih ideja kroz konkretne i praktične sugestije uz obrazloženje zašto bi to moglo voditi promeni, kao i neposrednim učešćem u restrukturiranju prostora, povezivanju vrtića sa porodicom i lokalnom zajednicom. Učenje u praksi ne ostaje samo na nivou akcije, pedagog svojim učešćem podstiče refleksiju – promišljanje o akciji čime se produbljuje razumevanje sopstvene prakse (Pešić, 2004). Razvijanjem refleksivnog odnosa *prema* i *u praksi* pedagog doprinosi da zajednica prevaziđe nivo površnog i mehaničkog korišćenja novih strategija i ojačava kapacitet zajednice da razvija meta pogled na svoje akcije i gradi „obrazac” za promenu na osnovu redefinisanih znanja i uvida (Krnjaja, 2016).

Stvaranje velikog broja prilika za deljeno liderstvo povećava kolektivnu koheziju da se pokrene i istrajava u promeni, odnosno da se kroz pedagoško vođenje podrži razvoj individualnih i kolektivnih kapaciteta za promenu (Fullan, 2006). Podsticanjem deljenog liderstva među odraslima i decom u vrtiću, pedagog podstiče integrisanje formalnih i neformalnih načina vođenja i razvija sinergiju za „vođenje usmereno na učešće” (Rinaldi, 2005: 39), kao temeljnu vrednost zajednice koja uči.

Oslonci delotvornog učešća

Pedagog u promeni kulture vrtića ka zajednici koja uči aktivno učestvuje u promeni i prihvaćen je od drugih učesnika u kulturi kao učesnik i istraživač koji podstiče zajednicu u vrtiću da povećava svoj kapacitet učeći. U svom učešću oslanja se na: 1) razumevanje savremenih teorijskih postavki i preispitivanje sopstvenih uverenja i očekivanja; 2) etičnost i unutrašnju odgovornost; 3) kontinuirano istraživanje i modelovanje istraživačkog odnosa u praksi; 4) podršku sa više različitih nivoa.

Pedagoško vođenje promene kulture vrtića pretpostavlja da pedagog poznaje i razume savremene teorijske postavke o vaspitanju i obrazovanju, detetu i detinjstvu, učenju deteta, načinu učenja praktičara, vaspitno–obrazovnom programu, kao osnov za preispitivanje sopstvenih uverenja, vrednosti, namera i očekivanja i njihovog usklađivanja sa koncepcijom Osnova programa.

Etičnost i unutrašnja odgovornost pedagoga za promenu naspram spoljašnje odgovornosti prema formalnim autoritetima, pretpostavlja upornost i fleksibilnost u pedagoškom vođenju. Fleksibilnost u pedagoškom vođenju imanentna je prirodi i nelinearnom kretanju promene, koja nije dovoljna ukoliko je ne prati upornost i čvrsta rešenost pedagoga da se održi kurs promene.

Promena kulture vrtića je zasnovana na kontinuiranom istraživanju i refleksiji tako da vodi stalnom produbljivanju razumevanja prakse. Modelovanjem istraživačkog odnosa u praksi, pedagog produbljuje sopstveno razumevanje promene i podstiče druge učesnike u kulturi da isprobavaju nove stvari, da uče kroz istraživanje i da se osećaju nadahnutim i uspešnim u stvaraju novog.

Uravnotežena podrška sa različitih nivoa sistema obrazovanja, kao što su podrška direktora, nosilaca obrazovne politike, istraživača i stručnjaka iz naučno istraživačkih institucija, kolega u praksi, značajan je oslonac za participaciju pedagoga. Podrška sa različitih nivoa podrazumeva integrisano delovanje svih učesnika sa različitih nivoa sistema u smislu njihove usklađenosti u vrednostima i očekivanjima od obrazovanja i stalnu međusobnu interakciju unutar i između tih nivoa usmerenu na podršku promeni kulture ka zajednici koja uči.

Participacija pedagoga kao proces pedagoškog vođenja

Ukratko predstavljeni aspekti participacije pedagoga odnose se na pedagoško vođenje u promeni kulture dečjeg vrtića u projektu „Pilotiranje Nacrta Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Godine uzleta”. Funkcija njihovog predstavljanja je najmanje dvostruka: da se razmotri i učini jasnijom participacija

pedagoga kao proces pedagoškog vođenja u promeni kulture vrtića, kao i da se postavke participacije pedagoga izlože preispitivanju i daljem istraživanju u praksi dečjeg vrtića.

U praćenju participacije pedagoga u promeni kulture vrtića mi smo pokazali da participacija pedagoga kroz pedagoško vođenje kao socijalni proces, zasnovan na uzajamnim odnosima sa različitim učesnicima u kulturi vrtića, doprinosi promeni sa vidljivim ishodima značajnim za zajednicu učenja. Znamo da se kultura vrtića kao zajednica koja uči ne može graditi kao tehnički proces, gradi se promenom postojećih normi, struktura i procesa zajedničkim učešćem svih učesnika u kulturi vrtića. Polazeći od ovog saznanja, ostaje nam da kao pedagozi predloženi model učešća pedagoga u promeni kulture vrtića, proveravamo i preispitujemo u sopstvenoj praksi.

Literatura

- Elmore, R. F. (2004). *School reform from the inside out: Policy, practice, and performance*. Cambridge, Mass: Harvard Education Press.
- Fullan, M. (2006). Change theory: A force for school improvement. Center for Strategic Education, *Seminar Series Paper*, 157, 3–14.
- Fullan, M. (2007). *The New Meaning of Educational Change*. Fourth Edition. New York: Teachers College Press.
- Krnjaja, Ž. (2016). *Gde stanuje kvalitet: Razvijanje prakse dečjeg vrtića* (Knjiga 3). Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju.
- Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Godine uzleta* (2018). Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS. Dostupno na: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2018/09/OSNOVE-PROGRAMA-.pdf>
- Pavlović Breneselović, D. (2010). Dobrobit deteta u programu naspram programa za dobrobit. *Nastava i vaspitanje*, 59(2), 251–264.
- Pavlović Breneselović, D. (2015). *Gde stanuje kvalitet: Istraživanje sa decom prakse dečjeg vrtića* (Knjiga 2). Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju.
- Pavlović Breneselović, D. i Krnjaja, Ž. (2017). *Kaleidoskop: Osnove diversifikovanih programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju.
- Peterson, K. D. & Deal, T. E. (2009). *Shaping School Culture: Pitfalls, Paradoxes, and Promises*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Pešić, M. (2004). *Pedagogija u akciji: metodološki priručnik*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju.
- Rinaldi, C. (2005). *In Dialogue with Reggio Emilia: listening, reaserchung and learning*. London: Routledge.

- Rogoff, B. (2002). *Learning together: Children and Adults in a School Community*. New York: Oxford University Press Inc.
- Stoll, L. i Fink, D. (2000). *Menjamo naše škole*. Zagreb: Educa.
- Slunjski, E. (2018). *Izvan okvira 3. Vođenje: prema kulturi promene*. Zagreb: Element.
- Vujičić, L. (2011). *Istraživanje kulture odgojno-obrazovne institucije*. Zagreb: Mali profesor d.o.o.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.018(082)(0.034.2)

371(082)(0.034.2)

НАЦИОНАЛНИ научни скуп Сусрети педагога (2020 ; Београд)

Participacija u obrazovanju - pedagoški (p)ogledi [Elektronski izvor] :
zbornik radova / Nacionalni naučni skup Susreti pedagoga, Filozofski fakultet
Univerziteta u Beogradu 24. i 25. januara 2020. ; [urednici Lidija Radulović ,
Vladeta Milin , Bojan Ljujić]. - Beograd : Filozofski fakultet Univerziteta, Institut
za pedagogiju i andragogiju : Pedagoško društvo Srbije, 2020 (Beograd :
Pedagoško društvo Srbije). - 1 USB fleš memorija : tekst

Sistemske zahteve: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovnog ekrana. - Napomene i
bibliografske reference uz radove. - Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-80712-34-5 (IZPIA)

а) Васпитање -- Зборници б) Образовање -- Зборници

COBISS.SR-ID 282533132